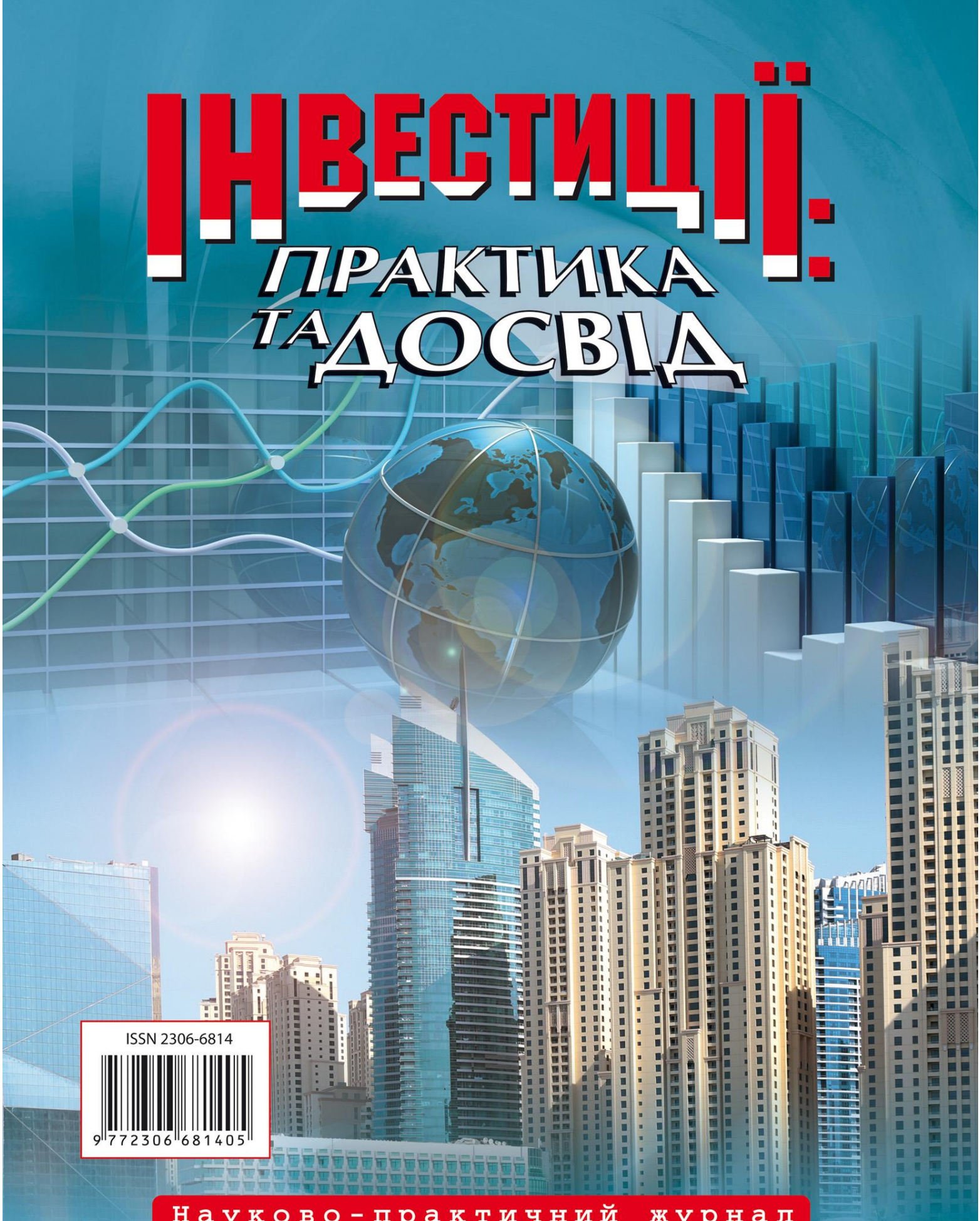
ІНВЕСТИЦІЇ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

ISSN 2306-6814

Науково-практичний журнал

№ 5 березень 2023

УДК 338.2

Н. В. Параниця,
к. е. н., доцент, доцент кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-3682-4979
С. П. Параниця,
к. ю. н., доцент, професор кафедри правоохоронної діяльності,
Державний податковий університет
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7907-1220
О. М. Охмак,
студентка 5-го курсу, Державний податковий університет
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2131-5506

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.5.86

ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ З МЕТОЮ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

N. Paranytsia,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting Technologies and Business Analytics, State Tax University, Irpin, Ukraine
S. Paranytsia,
PhD in Law, Associate Professor, Professor of the Department of Law Enforcement, State Tax University, Irpin, Ukraine
O. Okhmak,
5rd year student, State Tax University, Irpin, Ukraine

ASSESSMENT OF RISKS IN THE FINANCIAL SECTOR WITH THE PURPOSE OF PREVENTING CORRUPTION

Дослідження присвячено здійснити оцінювання корупційних ризиків у фінансовому секторі з метою запобігання корупції. Розглянуто поняття корупційний ризик. Вивчено систему фінансового нагляду ЄС ESFS.

Системне дослідження зарубіжного досвіду проведення антикорупційної політики та боротьби з тіньовою економікою. Досліджено механізми фінансового моніторингу. Проаналізовано ефективні механізми боротьби із корупцією у фінансовому секторі це зведення до мінімуму готівкових розрахунків між суб'єктами господарювання; скорочення числа чиновників та надання умов для їхньої ротації; прозорість діяльності державних службовців; формування жорсткої системи ранжирування держслужбовців, яка передбачає сувору послідовність кар'єрного зростання.

Визначено головні пріоритети діяльності із запобігання корупції. Виявлено найбільш уразливі до корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, сфери та компоненти у діяльності фінансового сектору, на які слід першочергово звернути увагу.

This research is devoted to evaluate corruption risks in the financial sector in order to prevent corruption. During the research the concept of corruption risk has been analyzed and the financial monitoring system of the EU ESFS has been studied.

A system research of the foreign anticorruption policy experience and the fight against the shadow economy. Mechanisms of financial monitoring have been studied and effective mechanisms against corruption in the financial sector have been analyzed, i.e. minimizing cash settlements between business entities; reducing the number of officials and providing conditions for their rotation; transparency of civil servants' activities; formation of a rigid ranking system for civil servants, which provides for a strict sequence of career growth.

The estimation of corruption risks in the financial sector is carried out in order to determine the main priorities of corruption prevention activities, to direct the efforts of management and employees to the most effective result of preventing and overcoming corruption. As a result of this estimation, the areas and the components of the financial sector which are the most vulnerable to corruption offenses or somehow connecting with corruption and should be given to priority attention have been revealed. Corruption risks are taken into account in the overall risk management system.

In view of this, the estimation of the risks in the financial sector is quite necessary to research in order to prevent corruption.

The goal of research: To research the experience of assessing corruption risks in the financial sector. Describe the definition of corruption risk.

Nowadays most countries in the world are successful in fighting corruption in the financial sector, what cannot be said about Ukraine. The corruption component hinders the development not only in the financial sector but also of the economy as a whole.

The main priorities of corruption prevention activities have been determined. The areas and components of the financial sector that are most vulnerable to corruption offenses and offenses related to corruption have been identified, which should be given priority attention.

Ключові слова: корупційний ризик, фінансовий сектор, корупція, система фінансового нагляду, ризик-менеджмент.

Key words: corruption risk, financial sector, corruption, financial supervision system, risk management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Оцінка корупційних ризиків фінансового сектору проводиться з метою визначення головних пріоритетів діяльності із запобігання корупції, скерувати зусилля керівництва та працівників на найбільш ефективний з точки зору попередження та подолання корупції результат. Внаслідок оцінки виявляються найбільш уразливі до корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, сфери та компоненти у діяльності фінансового сектору, на які слід першочергово звернути увагу. Корупційні ризики враховуються в загальній системі управління ризиками.

Зазначене вище зумовлює необхідність дослідження оцінювання ризиків фінансового сектору з метою запобігання корупції.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідити досвід оцінювання корупційних ризиків у фінансовому секторі. Дати характеристику дефініції корупційний ризик.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням корупції приділяють значну увагу як зарубіжні так і українськи вчені: Д. Кауфман, Р. Клітгаард, В. Журавський, М. Мельник, Новак В. та інші.

Незважаючи на наявність великої кількості робіт із зазначеної тематики, значні проблеми корупції у фінансовому секторі України, а також відсутність комплексного державного підходу до боротьби з корупцією визначили мету дослідження.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На сучасному етапі більшість країн світу успішно бореться із корупцією у фінансовому секторі, чого не можемо сказати про Україну. Корупційна складова заважає розвитку не тільки фінансового сектору але і економіки в цілому.

Корупційний ризик — ймовірність того, що відбудеться подія корупційного правопорушення чи право-

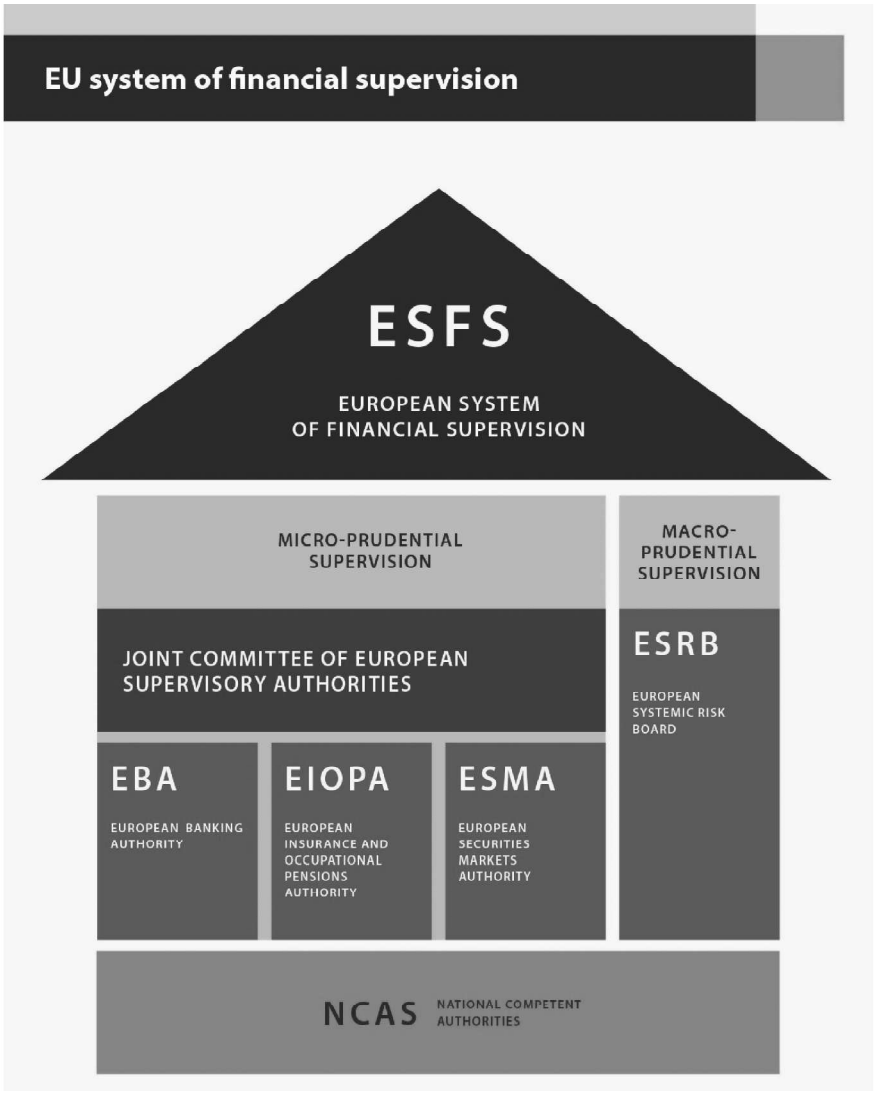

Рис. 1. Європейська рада із системних ризиків

Джерело: [5].

порушення, пов'язаного з корупцією, яка негативно вплине на досягнення фінансовим сектором визначених цілей та завдань.

Цілі реформування фінансового сектору України:

— підвищення фінансової стабільності та стійкості фінансової системи з метою зниження ймовірності виникнення фінансових криз;

— приведення до стандарту ЄС фінансового ринку України;

— забезпечення цілісності ринку та довіри до фінансової системи, шляхом захисту споживачів і інвесторів протидії зловживанням на ринку і підвищення розкриття інформації та прозорості;

— підвищення ефективності фінансової системи і забезпечення того, операційні витрати зведені до мінімуму і вартість фінансових послуги адекватно відображали основні ризики фінансових операцій.

Розглянемо систему фінансового нагляду ЄС ESFS (англ. the European System of Financial Supervisor), ключовими інституціями якої на європейському рівні стали Європейська рада із системних ризиків (англ. the European Systemic Risk Board, далі — ESRB) та створені за пропозицією Європейської комісії наприкінці 2010 р. три секторальних органи, які почали свою роботу з січня 2011 р.:

1. Європейський орган з цінних паперів та ринків (англ. the European Securities and Markets Authority, далі — ESMA).

2. Європейський банківський орган (англ. the European Banking Authority, далі — EBA).

3. Європейський орган із страхування та пенсійних фондів (англ. the European Insurance and Occupational Pensions Authority, далі — EIOPA) [3].

Головною метою створення цих європейських наглядових органів визначено запобігання ризикам, які послаблюють стабільність всієї фінансової системи [4]. Схематично взаємодію між цими інституціями представлено на рис. 1.

Дослідимо як пов'язані між собою фінансовий сектор та корупція.

Так, Європейська рада із системних ризиків вважає, що ефективним способом боротьби із корупцією є оцінка ризиків у фінансовому секторі. Для цього слід використовувати підхід, що грунтується на оцінці ризиків, компетентні органи, фінансові установи та ВНУП (спеціально визначений суб'єкт (-и) первинно-

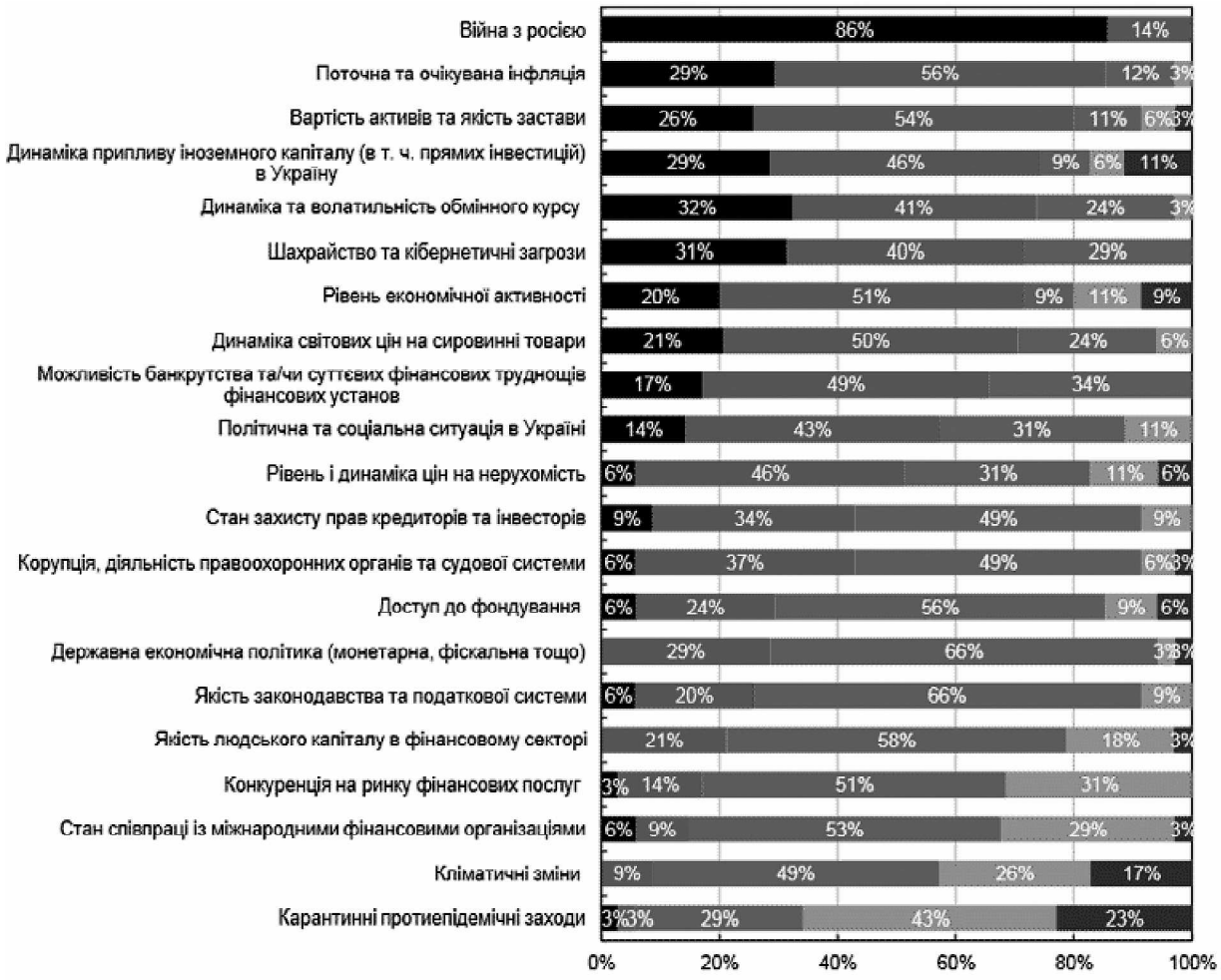

Рис. 2. Рівень ризику у фінансовому секторі за окремими факторами в травні 2022 року

Джерело: [6].

го фінансового моніторингу) повинні забезпечити відповідність заходів ПВК/ФТ (протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення) виявленим ризикам, а також розподіляти ресурси у найбільш ефективний спосіб [1].

Міжнародні стандарти ризик-менеджменту визначають ризик як функцію ймовірності виникнення негативних подій [1]. Ймовірність виникнення вказаних подій є функцією співіснування загрози і вразливості до цієї загрози. Іншими словами, ризикові події настають тоді, коли загроза використовує вразливість. Формально, R — національний рівень ризику ВК (легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (відмивання коштів)) і ФТ (фінансування тероризму) може бути виражений як [2]:

$$R = f[(T),(V)] * C \quad (1),$$

де Т — загроза; V — вразливість; С — наслідки прояву ризику ВК і ФТ. Відповідно, рівень ризику може бути пом'якшений шляхом зменшення загроз, вразливостей (слабких місць), або ж потенційних наслідків прояву ризику. Наприклад, імовірність витратити доходи наркодиллера (загроза — Т), експлуатуючи слабкі місця торгівців автотранспортними засобами є, очевидно, досить високою у багатьох юрисдикціях, однак негативні наслідки цієї окремо взятої оборудки є відносно незначними. З огляду на вказане, даній події було б присвоєно більш низький рівень ризику (R) ВК і ФТ з точки зору наслідків її прояву, у порівнянні з рівнем ризику, який асоціюється з організацією незаконного обігу наркотиків у промислових масштабах, з подальшим відмиванням наркодоходів через придбання об'єктів комерційної нерухомості, або ж суттєвого обсягу державних облігацій (вразливе місце — V), що мало б незрівнянно більші негативні наслідки з точки зору зростання можливостей такої злочинної організації впливати на суспільно-політичну і соціально-економічну сферу у відповідній юрисдикції, а отже й вищий рівень ризику ВК і ФТ [1].

Модель управління фінансовим сектором в Україні є неефективною. Саме тому ледь не щотижня з'являються нові випадки корупції, збитків та шахрайства. Важливим завданням для України є запобігання корупційним ризикам у фінансовому секторі.

Серед найбільших джерел ризику в травні респонденти називали переважно макроекономічні фактори: рівень інфляції, обмінного курсу, динаміку припливу іноземного капіталу (інвестицій), вартість активів та якість застави [6]. Також серед основних небезпек рес-

понденти називають фактор шахрайства та кібернетичних (рис. 2).

Вирішення проблем пов'язаних із корупцією у фінансовому секторі дасть змогу подолати бідність. Адже, як вважають багато науковців основний ресурс для подолання бідності — не кредити МВФ і не іноземні інвестиції, а кошти українців, у тому числі ті, які формують незаконні фінансові потоки через кордон України [1, 6, 8].

Україна посіла останнє місце серед країн Європи в Глобальному індексі нелегальної торгівлі [6—8]. Під час укладання індексу було відібрано 84 країни світу, серед яких 34 країни Європи: 28 членів ЄС і шість країн, які туди не входять (Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Сербія і колишні радянські республіки: Білорусь, Росія і Україна). Позиція України в цій категорії (80) в поєднанні з балом за корупцію, найнижчим із можливих, знову підкреслює вразливість економіки, яка сформувалася на географічній периферії Європи.

Глобальний індекс нелегальної торгівлі є мірилом того, наскільки економіка сприяє (або протистоїть) незаконній торгівлі шляхом своєї політики та ініціативи в боротьбі з незаконною торгівлею. Індекс побудований на чотирьох основних категоріях, кожна з яких складається з низки показників. Чотири категорії: державна політика, попит і пропозиція, прозорість і торгівля, а також митне середовище [7].

Першим заходом боротьби з незаконними фінансовими потоками, який рекомендує GFI, є розкриття власників юридичних осіб. Україна створила відкритий реєстр усіх власників юридичних осіб. Але нажаль, в українському реєстрі номінальний та реальний власник це зовсім різні суб'єкти [8].

Вихід із цієї ситуації досить простий як пропонує Вадим Новіков, якщо держава має бажання перекрити незаконні фінансові потоки та припинити втрати сотень мільярдів гривень доходів бюджету, вона повинна ввести покарання, навіть кримінальне, за підміну реальних власників номінальними [8]. Відповідати мусить той, хто подає відомості до українського реєстру, тобто керівник української юридичної особи.

ВИСНОВОКИ

Отже, ми вважаємо корупцію серйозною проблемою для розвитку держави. Корупція в Україні лякає іноземних інвесторів, що негативно впливає на економічний розвиток країни.

Через те що Україна посідає одне із перших місць по корупції маємо вживати більш жорсткі міри в обмеженні простору для корупції у різних секторах української економіки. Виникає гостра необхідність підвищення рівня прозорості державних закупівель. Вести більш жорсткі покарання за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, формування нетерпимості до корупції. Прискорити реформування судів та правоохоронних органів.

Література:

1. Методика національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні. Київ 2018. URL: https://cutt.ly/A10cN6Y

2. Eide, E. (2000), 'Economics of criminal behaviour', in B. Bouckaertand G. De Geest (eds), Encyclopedia of Law and Economics, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing. URL: http://encyclo.findlaw.com/8100book.pdf

3. Giorgio Di G. Towards a new architecture for financial regulation and supervision in Europe: an updated, reduced, synthesis of previous research / Giorgio Di Giorgio, Carmine Di Noia // Journal of financial transformation. 2005. № 14. С. 145—156.

4. European Systemic Risk Board. European System of Financial Supervision. URL: https://www.esrb.europa.eu/home/html/index.en.html

5. EU system of financial supervision. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/financial-supervision-architecture/

6. Національний банк України. Опитування про системні ризики фінансового сектору. Травень 2022. URL: https://cutt.ly/y19vSjp

7. The FATF Recommendations. URL: https://bit.ly/31REB2w

8. Новіков В. Незаконні фінансові потоки: як Україна може використати ці кошти для економічного зростання. Економічна правда. 2019. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2019/08/20/650678/

References:

1. OSCE (2018), "Methodology of national assessment of the risks of money laundering and financing of terrorism in Ukraine", available at: https://cutt.ly/A10cN6Y (Accessed 25 Jan 2023).

2. Eide, E. (2000), "Economics of criminal behaviour", Encyclopedia of Law and Economics, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA, available at: http://encyclo.findlaw.com/8100book.pdf (Accessed 25 Jan 2023).

3. Giorgio, Di G. and Di Noia, C. (2005), "Towards a new architecture for financial regulation and supervision in Europe: an updated, reduced, synthesis of previous research", Journal of financial transformation, vol. 14, pp. 145—156.

4. European Systemic Risk Board (2022), "European System of Financial Supervision", available at: https://www.esrb.europa.eu/home/html/index.en.html (Accessed 25 Jan 2023).

5. European Council (2019), "EU system of financial supervision", available at: https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/financial-supervision-architecture/ (Accessed 25 Jan 2023).

6. National bank of Ukraine (2022), "Survey on systemic risks of the financial sector", available at: https://cutt.ly/y19vSjp (Accessed 25 Jan 2023).

7. FATF (2022), "The FATF Recommendations", available at: https://bit.ly/31REB2w (Accessed 25 Jan 2023).

8. Novikov, V. (2019), "Illegal financial flows: how Ukraine can use these funds for economic growth", Ekonomichna pravda, available at: https://www.epravda.com.ua/publications/2019/08/20/650678/ (Accessed 25 Jan 2023).

Стаття надійшла до редакції 14.02.2023 р.